

UDK 2-42 : 177.7	Godišnjak za psihologiju, vol 4, No 4-5., 2006, pp. 223-236	ISSN 1451-5407

Srdan Dušanić²⁷
Filozofski fakultet,
Banja Luka

RELIGIOZNOST I ALTRUIZAM TOKOM I POSLIJE BOŽIĆNIH PRAZNIKA

Apstrakt

Istraživanje se bavi socijalizacijskim aspektima religioznosti i altruizma, tj. koliko specifični događaji mogu da utiču na religioznost i altruizam. Glavni cilj istraživanja je da utvrdi da li postoji razlika u religioznosti i altruizmu tokom Božićnih praznika i mjesec dana poslije. Pored toga utvrđuje se međusobna veza intrinzičke religioznosti i altruizma te njihove veze sa određenim socio-demografskim varijablama. Za ispitivanje religioznosti, korišten je koncept intrinzičke religioznosti. Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 135 adolescenata, koji su ispitani istovjetnim instrumentom u dva navrata, tokom Božićnih praznika (06, 07. januar) i mjesec dana poslije. Ispitivanje je sprovedeno u januaru i februaru 2005.godine. Upitnik se sastojao od: pitanja vezano sa socio-demografske podatke, skale intrinzičke religioznosti, te skale altruizma. Skale su pokazale zadovoljavajuću pouzdanost. Za skalu intrinzičke religioznosti pouzdanost prilikom prve primjene upitnika iznosi 0,82, a prilikom druge primjene 0,84. Pouzdanost skale altruizma prilikom prvog ispitivanja iznosi 0,83, a tokom drugog 0,85.

Rezultati pokazuju da je altruizam kod mladih značajno veći tokom Božićnih praznika, nego mjesec dana poslije (na nivou 0,01). Ne postoji značajna razlika u intrinzičkoj religioznosti tokom i poslije Božićnih praznika. U oba ispitivanja, kod ženskog pola je značajno veća intrinzička religioznost (na nivou 0,01) i altruizam (na nivou 0,05). Takođe je utvrđena statistički značajna pozitivna korelacija između intrinzičke religioznosti i altruizma, tokom oba ispitivanja

Ključne riječi: *intrinzička religioznost, altruizam, Božićni praznici*

---

²⁷ dusanic@teol.net

Uvod

Istraživanje se bavi problemom religioznosti i altruizma u specifičnim društvenim okolnostima i pod specifičnim socijalnim uticajima. Prije objašnjenja samog problema potrebno je objasniti pojmove socijalnog konteksta i socijalizacije.

U čovjekovom sistemu uvjerenja, stavova, ponašanja veliku ulogu ima socijalni kontekst. Socijalni kontekst je jedna od osnovnih paradigmi u psihologiji kojom se pokušava objasniti čovjekovo ponašanje i učenje. Pod socijalnim kontekstom se podrazumjeva okvir u kojem se odvija život pojedinaca i grupa. U njega su uključeni brojni socijalni faktori kao što su: porodica, etnička, rasna i klasna pripadnost, socijalni status, materijalna i duhovna kultura, mediji te sve druge institucije i grupe s kojima je pojedinac u interakciji. Svaki od ovih faktora može da ostavi pečat na čovjeka i tako modifikuje njegovu ličnost. Ovo se odvija kroz proces socijalizacije.

Dakle, socijalizacija je proces socijalnog učenja koji traje tokom cijelog života, u kojem jedinka u interakciji sa sredinom stiče relevantne oblike ponašanja i formira se kao ličnost sa svojim specifičnim karakteristikama (Milosavljević, 2001). Socijalizacija je proces u kojem kultura ohrabruje i utiče na ljude da prihvate uvjerenja, mišljenja i ponašanja koja su očekivana i definisana normama kulture u kojoj žive (Spilka et al, 2003). Socijalizacija uključuje i proces internalizacije preko kojeg individua spoljašnju normu i regulativu, pretvara u svoju te je tako i doživljava.

Efekti socijalizacije i socijalnog konteksta mogu da se realizuje kroz razne vidove socijalnog pritiska. *Efekti socijalnog pritiska* objašnjavaju se socijalnim ulogama, socijalnim normama i referentnim grupama (Batson et al, 1993).

Socijalne uloge podrazumjevaju očekivano ponašanje koje ide uz određeni status. U zavisnosti od socijalne uloge u društvu, nekim osobama ili kategorijama može biti manje ili više "predodređeno" da se ponašaju na specifičan način. *Socijalne norme* definišu socijalne uloge i uopšte standarde određenog prihvatljivog ili neprihvatljivog ponašanja. Socijalne norme u društvu značajno profilišu stavove i ponašanja individua u društvu. U zavisnosti od socijalnih normi određena ponašanja biće poželjna i svakako će se brže širiti i razvijati, dok će sa suprotnim biti obrnuto. Npr.

ukoliko u jednom društvenom sistemu religioznost se vezuje za druge pozitivne i poželjne vrijednosti, sigurno da će to uticati na ekspanziju religioznosti.

Referentnim grupama se smatraju one grupe koje su za određenu individuu važne, s kojima se ona poredi i do čijeg joj je mišljenja i socijalne podrške, stalo. Takve grupe obično i imaju najveći uticaj na pojedinca. Referentne grupe, tako imaju značajnu ulogu i u formiranju religioznosti kod osobe.

Dvije pojave koje ispituje u ovom istraživanju, religioznost i altruizam, su takođe značajno determinisane socijalnim kontekstom i socijalizacijom...

Posebno je interesantno razmišljati o socijalnim aspektima religioznosti, imajući u vidu veliku ekspanziju religioznosti u poljednjih 15-ak godina.

U ovom istraživanju korišten je koncept intrinzičke religioznosti Gordona Allporta. Intrinzička religioznost podrazumjeva vjeru radi vjere. To je religioznost koja se živi. Zasniva se na jakim personalnim uvjerenjima. Socijalne beneficije i potkrepljenja kod ovog tipa religiozne orijentacije, nemaju značaj. Intrinzički religiozna osoba je duboko i požrtvovano posvećena religioznim vjervanijima.

Kada se govori o socijalnoj uslovljenosti religioznosti najčešće se spominje uticaj roditelja, vršnjaka, vjerskog obrazovanja, kulture uopšte.

Johnstone (1980) ističe da ljudi internalizuju religioznost svoje rodbine ili kulture kao što uče i svoju polnu ulogu, jezik, životni stil itd.

U ranim godinama djeca spontano prihvataju razne poglede svojih roditelja, pa i religiozne. Djeca prihvataju lakše religioznost roditelja nego ostale sfere kao što je sport, politika (Cavalli-Sforza et al, 1982) itd. Uticaj majki na religioznost djece, veći je od uticaja oca i dječijih prijatelja (Argyle, 2000, navodi Beit-Hallahmi, Argyle, 1997). Sličnost u religioznim pogledima između roditelja i djece, nešto opada sa godinama ali i dalje je izražena, tako da korelacija između religioznosti djece i roditelja je oko 0,60. Sličnost je takođe izraženija što su roditelji mlađe dobi (navodi Beit-Hallahmi, Argyle, 1997)

Vršnjaci imaju manji uticaj iz razloga što tinejdžeri biraju prijatelje koji su im već slični.

U većini ljudskih zajednica adolescenti uče o religiji, bilo kroz religiozne spise, učešće u obredima, teološke kurseve... Pratt smatra da je za

dalji vjerski život osobe, suštinski bitno da dijete bude uključeno u vjersku zajednicu i upoznato sa osnovnim simbolima i učenjima (navodi Beit-Hallahmi, Argyle, 1997).

Ukoliko je zajednica tradicionalna i u njoj jedna religija ima monopol, ne postoje druge alternative, onda svako obrazovanje praktično postaje religiozno. U takvim zajednicama gdje je religija dio kulture i nema potrebe za posebnim religioznim obrazovanjem, da bi adolescenti bili religiozni.

Djeca rođena u Izraelu, Italiji ili Japanu, imaju religiozne poglede i uvjerenja, veoma slične koje imaju i drugi ljudi u tim regionima (Argyle, 2000). Evidentan je jak uticaj okruženja i kulture u kojoj živimo na religiozna uvjerenja i ponašanja.

Pod altruizmom se smatra ponašanje kojim se nastoji pružiti pomoć onima kojima je ona potrebna, a koje je oslobođeno bilo kakve ideje ili težnje da se pri tome ostvari bilo kakva vrsta lične dobiti (Macauley, Berkovitz, 1970, Milosavljević, 2001). Altruizam takođe može biti socijalno determinisan.... Tome u prilog ide nekoliko teorija koje objašnjavaju altruizam.

U okviru sociokulturalnog gledišta, Cohen ističe da se altruizam može javiti samo u kulturama sa određenim društvenim strukturama i odgovarajućim normama, dakle u društvima koje je "sazrelo" za altruizam (navodi Raboteg-Šarić, 1995).

Po teorijama socijalnog učenja, altruizam je posljedica opažanja i oponašanja drugih. Plemenitost se prema Banduri, uči kroz posmatranje plemenitog ponašanja drugih ljudi (navodi Milosavljević, 2001).

Situaciona tumačenja ističu nesporedni uticaj okoline na altruizam čovjeka. Ukoliko je određena situacija "jednoznačna" (drugi ljudi podržavaju i odobravaju takvo ponašanje, situacija je jasna, nema anticipacije opasnosti) altruizam će biti izraženiji.

Socijalno- normativna objašnjenja ističu da je ponašanje rezultat društvenih očekivanja šta bi trebalo učiniti u određenoj situaciji. Altruistične norme uključuju društvene norme da djelujemo nesebično i suzdržavamo se od sebičnih postupaka (navodi Raboteg- Šarić). Prema Berkowitzu (1972), za prosocijalno ponašanje bitna je norma socijalne odgovornosti, tj. standard ponašanja koji propisuje da bi trebalo pomoći drugim osobama.

Na osnovu do sada iznešenog možemo zaključiti da religioznost i altruizam zavise od brojnih faktora i okolnosti u aktuelnom socijalnom kontekstu.

Problem ovog istraživanja je uloga i značaj specifičnih okolnosti i faktora socijalizacije na religioznost i altruizam. Naime, manje je poznato (i u inostranoj literaturi) koliko određeni događaji, praznici kao što su npr. Božićni, koje prati masovna i medijska euforija, utiču na stavove i ponašanje čovjeka. U periodu Božićnih praznika, postoji tendencija ka religioznosti i altruizmu zahvaljujući uticaju raznih faktora socijalnog pritiska koji se realizuju preko socijalnih uloga, normi, referentnih grupa (Batson et al, 1993). Naime, tokom Božićnih praznika religioznost i altruizam su opšte prihvaćene, poželjne i vrednovane socijalne norme. Imajući u vidu prezentacije medija, raznih autoriteta, od ljudi se očekuju da budu religiozni, altruistični itd.

Dakle, glavni **cilj istraživanja** je utvrditi da li postoje određene razlike u religioznosti i altruizmu kod mladih, tokom i jedan mjesec poslije Božićnih praznika.

Problem i cilj se mogu jasnije predstaviti kroz nekoliko **hipoteza** istraživanja:

1. Očekuje se da će religioznost tokom Božićnih praznika biti veća, nego mjesec dana poslije. Hipoteza se postavlja na osnovu činjenice da je religioznost značajno produkt socijalizacije i djelovanja raznih faktora u tom pravcu (Beit-Hallahmi, Argyle, 1997). Upravo u periodu Božića je velika promocija religioznosti kroz medije, djelovanje vjerskih i drugih organizacija, te se očekuje da će uticaj tih faktora uticati na izraženiju religioznost.

2. Pretpostavlja se da će kod mladih, altruizam tokom Božića biti veći nego mjesec dana poslije. Božićne praznike u društvu prati promocija ideja dobročinstva, milosti, ljubavi, brige za druge itd. Imajući u vidu značaj socijalnog učenja, socijalnih uticaja i socijalnih normi za altruizam, očekuje se da će ovakva opšta klima tokom Božića uticati na rast altruizma kod mladih. Ovu hipotezu dakle, podupiru brojne teorije koje smo u ranijem tekstu već spomenuli, a koje ističu socijalnu determinisanost altruizma.

3. Očekuje se veza između intrinzičke religioznosti i altruizma. Brojne religiozne vrijednosti i principi su sadržane u altruističkom ponašanju, te se zbog toga i očekuje da ove dvije pojave budu u pozitivnoj korelaciji. Watson je pronašao pozitivnu korelaciju između altruizma i intrinzičke religioznosti (Watson et al, 1984). Hunsberger i Platonov (1986) su utvrdili da su intrinzički religiozne osobe sklonije volonterskom radu.

Metod

Uzorak i tok ispitivanja

Istraživanje je sprovedeno na 135 osoba, uglavnom adolescenata. Sprovedeno je u nekoliko gradova Republike Srpske: Banjaluka, Derventa, Prnjavor, Novi Grad, Mrkonjić Grad, Foča, Gradiška. Od 135 ispitanika, 126 su osobe srpske nacionalnosti. Istraživanje je sprovedeno u dva navrata: na dan Božića (06,07.01.2005. godine) i mjesec dana poslije (06.02.2005.). Svaki ispitanik je stavlja na upitnik šifru za prvo i za drugo ispitivanje, da bi se upitnici mogli jasnije i lakše upoređivati. Istraživanje je proteklo bez ikakvih problema. Detaljnije informacije o uzorku su predstavljene u tabeli 1.

Tabela 1. Prikaz uzorka s obzirom na pol

	N	Procenat
Ženski pol	83	61.5
Muški pol	52	38.5
Total	135	100.0

Instrumenti

Upitnik se sastojao od liste sociodemografskih podataka (pol, stručna sprema, zaposlenje itd), intrinzičke skale religioznosti i skale altruizma-alzam

Skala ALZAM kojom je ispitivan altruizam je konstruisana od strane Čekrlje, Turjačanina i Puhala (2004) i sastoji se od 23 stavke sa petostepenim skalama procjene slaganja. Pouzdanost skale altruizma prilikom prvog ispitivanja iznosi 0,83, a tokom drugog 0,85.

Skala intrinzičke religioznosti je formirana prevođenjem i selekcijom ajtema iz Allportove intrinzičke podskale (1967) u okviru skale religiozne orijentacije. Izabrano je i prevedeno ukupno 8 stavki skale. Za skalu intrinzičke religioznosti pouzdanost prilikom prve primjene upitnika iznosi 0,82, a prilikom druge primjene 0,84.

Obrada rezultata

Deskriptivna analiza u vidu frekvencija i procenata je korišćena za pregled uzorka i za analizu. Takođe, aritmetičke sredine i standardne devijacije su prikazane za skale religioznosti i altruizma..

Pouzdanost upotrebljenih skala je mjerena putem koeficijenta Cronbachovo alfa.

Poređenja ispitanika na skalama religioznosti i altruizma po sociodemografskim obilježjima, je rađeno pomoću analize varijanse i t-testa. Povezanost između religioznosti i altruizma, tokom i mjesec dana poslije Božićnih praznika, je analizirana uz pomoć Pearsonovog koeficijenta linearne korelacije.

Kompletna obrada je izvršena u okviru SPSS statističkog paketa, a izvršio ju je mr Vladimir Turjačanin.

Rezultati

Tabela 2. Mjere deskriptivne statistike i značajnost za intrinzičku religioznost i altruizam, tokom i poslije Božićnih praznika

	M	N	SD	t	p
intrinzička prije	23.30	135	6.65	0,99	,32
intrinzička poslije	23.03	135	6.46		
altruizam prije	87.69	130	10.87	3,73	,00**
altruizam poslije	85.60	130	11.55		

** Značajno na nivou 0,01

Rezultati u tabeli 2 pokazuju mjere deskriptivne statistike na skalama intrinzičke religioznosti i altruizma, tokom i poslije Božićnih praznika. Uočavamo da je intrinzička religioznost iznad centralne vrijednosti (Mdn=22,5). Altruizam je još izraženije iznad centralne vrijednosti (Mdn = 60). Iz rezultata vidimo da su altruizam i intrinzička religioznost bili veći tokom Božićnih praznika, ali je ta razlika statistički značajna samo kada je u pitanju altruizam i to na nivou 0,01. Dakle, ne postoji statistički značajna razlika u intrinzičkoj religioznosti mladih tokom Božićnih praznika i mjesec dana poslije.

Tabela 3. Intrinzička religioznost i altruizam, s obzirom na pol ispitanika

pol ispitanika		intrinzička prije	intrinzička poslije	altruizam prije	altruizam poslije
ženski	M	24.45	24.18	89.31	87.13
	N	83	83	80	82
	SD	6.18	6.04	9.79	9.43
muški	M	21.46	21.21	85.10	82.98
	N	52	52	50	52
	SD	7.01	6.74	12.06	13.84
Total	M	23.30	23.03	87.69	85.52
	N	135	135	130	134
	SD	6.65	6.46	10.87	11.48

Tabela 4. Značajnost razlika u altruizmu i intrinzičkoj religioznosti, s obzirom na pol

	F	p
intrinzička prije * pol	6.75	.01**
intrinzička poslije * pol	7.06	.00**
altruizam prije * pol	4.75	.03*
altruizam poslije * pol	4.26	.04*

** Značajno na nivou 0,01

* Značajno na nivou 0,05

Tabele 3 i 4 nam pokazuju rezultate altruizma i intrinzičke religioznosti i njihovu značajnost, s obzirom na pol. Intrinzička religioznost je statistički značajno veća kod ženskog pola i to na nivou 0,01. To je slučaj u obe primjene upitnika. Slična stvar je i kod altruizma. Značajno je u oba ispitivanja veći kod ženskog pola, ali na nivou 0,05.

Tabela 5. Korelacije intrinzičke religioznosti i altruizma, prije i poslije Božićnih praznika

		altruizam prije	altruizam poslije
intrinzička prije	r	.28	
	p	.00**	
	N	130	
intrinzička poslije	r		.17
	p		.04*
	N		134

** korelacija značajna na nivou 0.01

* korelacija značajna na nivou 0.05

Tabela 5 nam pokazuje u kakvoj su vezi intrinzička religioznost i altruizam. Tokom Božićnih praznika postoji značajna pozitivna korelacija između intrinzičke religioznosti i altruizma ($r= 0,28$). Ta korelacija je značajna na nivou 0,01. Mjesec dana poslije Božićnih praznika također je zabilježena značajna pozitivna korelacija, mada nešto manja ($r= 0,17$).

Diskusija

Rezultati pokazuju da su i intrinzička religioznost, a pogotovo altruizam iznad centralne vrijednosti. To govori o njihovoj izraženosti, bar kad je u pitanju izjašnjavanje u ovom istraživanju. Ovi podaci su u skladu sa brojnim ranijim domaćim istraživanjima (Dušanić, Turjačanin, 2005, Dušanić 2005).

Iz rezultata vidimo da je altruizam veći tokom Božićnih praznika i da je ta razlika statistički značajna na nivou 0,01. Ovaj rezultat je u skladu sa postavljenom hipotezom. Ovim rezultatom se potvrđuje značaj socijalizacije, socijalnog uticaja za altruističko ponašanje. Tokom Božićnih praznika je velika ekspanzija i promocija plemenitosti, dobročinstva, milosti itd. Veliku ulogu u toj promociji imaju mediji, javni istupi autoriteta različitih profila, iz religijskih, političkih i drugih sfera. U periodu Božića razne, već spomenute vrijednosti, koje su srodne altruizmu postaju značajna socijalna norma i standard ponašanja. Zahvaljujući svim tim razlozima, očigledno to utiče na ljude pa se i oni ponašaju altruističnije. Izraženiji altruizam tokom Božićnih praznika ima svoju podlogu i objašnjenje u

raznim teorijama, koje smo naveli još u uvodu. Još jednom ćemo napomenuti samo smisao teorija socijalnog učenja i socio-normativnih objašnjenja. Po prvoj altruizam je posljedica opažanja i oponašanja drugih. Po socijalno- normativnim objašnjenjima altruizam bi bio rezultat društvenih očekivanja i standarda, tj. šta je socijalno poželjno uraditi u određenoj situaciji. Tokom Božićnih praznika zadovoljavaju se navedeni uslovi. Stalno smo izloženi putem medija raznim modelima koji promovišu altruističko ponašanje, koje se predstavlja kao bitna norma, standard itd.

Za razliku od altruizma, nije utvrđena značajna razlika u intrinzičkoj religioznosti tokom Božićnih praznika i mjesec dana poslije. Ovaj rezultat nije u skladu sa postavljenom hipotezom. Budući da religioznost takođe može biti socijalno determinisana, očekivala se veza između Božićne euforije i veće intrinzičke religioznosti, ali to se nije dogodilo!? Objašnjenje možemo tražiti u konceptu intrinzičke religioznosti i njenoj prirodi. Naime, intrinzička religioznost se često naziva i "zrela" religioznost. Nju karakteriše integrisanost, uticaj na moralnost, interes za ideale i vrijednosti a ne bazične potrebe. Odlika je karaktera. Zasniva se na jakim personalnim uvjerenjima. Visoko korelira sa religioznim iskustvima (Hood, 1970). Sve ostale potrebe kao što su socijalne beneficije i potkrepljenja kod ovog tipa religiozne orijentacije, nemaju značaj i uključene su po mogućnosti u harmoniju sa religioznim okvirom. Intrinzički religiozna osoba je duboko i požrtvovano posvećena religioznim vjerovanjima. Ona nije ad hoc karaktera, podrazumjeva stabilnost, pounutrenost. Iz tih razloga, moguće je da nije lako podložna oscilacijama usljed određenih socijalnih uticaja, kao što su npr. Božićni praznici.

Rezultati pokazuju da je intrinzička religioznost statistički značajno veća kod ženskog pola i to na nivou 0,01. To je slučaj u obe primjene upitnika. Slična stvar je i kod altruizma. Značajno je u oba ispitivanja veći kod ženskog pola, ali na nivou 0,05.

Uzroci za izraženiju religioznost i altruizam žena, mogu se tražiti u osobinama ličnosti i socijalnoj ulozi žene u društvu uopšte. Dok su muškarci skloniji dominaciji, agresivnosti, takmičenju, žene su submisivnije, pasivnije, anksioznije, odgovornije, zavisnije. Žene su takođe socijalno senzitivnije, zaštitnički i prijateljski raspoloženije prema drugima (navodi Beit-Hallahmi, Argyle, 1997). Žena je često okrenuta brizi prema članovima porodice, djeci. Takva ženina uloga u porodici i društvu je često kompatibilna sa religioznošću i altruizmom. Njeni profesionalni poslovi su

takođe često pomažući kao npr. socijalni rad, bolničarka, učiteljica i sl. McGuinnes ističe (navodi Beit-Hallahmi, Argyle, 1997) da su muškarci više okrenuti prema "objektu", a žene prema ljudima!

Intrinzička religioznost je u korelaciji sa altruizmom, u oba navrata ispitivanja.

Korelacije nisu prevelike ($r=0,28$ i $r= 0,17$) ali su statistički značajne. Ovakvi rezultati su u skladu sa postavljenim hipotezama, a i nekim ranije istraživanjima (Dušanić, Turjačanin, 2005). Ovi rezultati su u skladu sa brojnim religioznim porukama i normama iz svetih spisa, koje propagiraju milosrđe, ljubav i brigu prema drugima, nesebičnost... Tako, Hrist kao jedno od dva najvažnija pravila u Novom zavjetu navodi: "Ljubi bližnjeg svoga kao samog sebe!" ili " Ljubite neprijatelje svoje..." itd. Hrist upućuje na altruizam i u njegovom "strožijem" objašnjenju, tj. da to ponašanje treba biti istinski usmjereno na pomoć i potrebe drugih, a ne neke lične egoistične potrebe koje stoje iza toga kao što su samopromocija itd. On kaže: " Kada dajete drugima, neka jedna ruka nezna da je ona druga dala". Ovakve postavke u svetim spisima o nesebičnom odnosu prema drugima, mogu da utiču na ponašanje istinskih vjernika, tj, na njihov izraženiji altruizam. Moguće je da religioznost, posebno intrinzički tip, transcendirira uskosopstvene i egoistične potrebe religiozne osobe, pretvarajući ih u brigu i univerzalnu ljubav. Neki naučnici (navodi Batson et al, 1993) u tumačenju ovakvog procesa, ističu ulogu morala. Po njima, religioznost utiče na moralne standarde koji onda dalje utiču na razne oblike ponašanja, uključujući i altruističko.

Rezultati istraživanja su pokazali socijalizacijski značaj Božićnih praznika, kada je u pitanju altruizam mladih. Tome je svakako doprinijela socijalno determinisana priroda altruizma. Rezultati upućuju da su takvi uticaji ograničenog dejstva, ukoliko se radi o nekim psihičkim pojavama koji bi po definiciji trebale biti dublje ukorijenjene u ličnosti čovjeka. To je slučaj sa intrinzičkom religioznošću, kod koje nije bilo značajnije razlike bez obzira na uticaje Božićnih praznika. Istraživanje doprinosi utvrđivanju snage specifičnih socijalnih uticaja na altruizam i religioznost, o čemu do sada nije mnogo pisano u našoj, a i u svjetskoj literaturi. Nadamo se da će dobijeni rezultati ovog biti dodatno provjeravani u nekim drugim istraživanjima, radi koherentnije slike o značaju socijalizacije za altruizam i religioznost.

Literatura

- Argyle, M.(2000). *Psychology and religion*. New York: Routledge
- Batson, C.D., Schoenrade, P., Wentis, W.L. (1993). *Religion and individual*. New York: Oxford university press.
- Beit-Hallahmi, B., Argyle, M. (1997). *The psychology of religious behaviour, belief, experience*. New York: Routledge.
- Berkowitz, L. (1972). Social norms, feelings, and other factors affecting helping and altruism. In L. Berkowitz *Advances in experimental social psychology*, Vol. 6., New York: Academic press.
- Cavalli-Sforza, L.L., Feldman, M.W., Chen, K. H., Dornbush, S.N. (1982). Theory and observation in cultural transmission. *Science*, 218, 19-27.
- Daničić, Đ, Karadžić, V.S. *Sveto pismo*. Izdanje biblijskoga društva.
- Dušanić, S. (2005). *Religiozna orijentacija i naučena bespomoćnost adolescenata*. Magistarski rad. Banjaluka: Filozofski fakultet.
- Dušanić, S., Turjačanin, V.(2005). *Religiozna orijentacija adolescenata i altruističko ponašanje*. Rad prezentovan na XI naučnom skupu u Beogradu "Empirijska istraživanja u psihologiji".
- Hood, R.W. (1970). Religious orientation and the report of religious experience. *Journal for the scientific study of religion*, 9, 285-291.
- Hunsberger, B., Platonow. E. (1986). Religion and helping charitable causes. *Journal of psychology*, 120, 517-528
- Macauley, J., Berkowitz, L. (1970). *Altruism and helping behavior*. New York: Academic press.
- Milosavljević, B., (2001). *Uvod u socijalnu psihologiju*, Banja Luka: Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet
- Raboteg-Šarić, Z. (1995). *Psihologija altruizma*. Zagreb: NIP Alinea.
- Spilka, B., Hood, R.W., Hunsberger, B., Gorsuch., R. (2003). *The psychology of religion, an empirical approach*. New York: The Guilford Press.
- Watson, P.J., Hood, R.W., Morris, R.J., Hall, J.R. (1984). Emphaty, religious orientation, and social desirability. *Journal of psychology*, 117, 211-216

Srđan Dušanić

RELIGIOSITY AND ALTRUISM DURING AND AFTER CHRISTMAS HOLIDAYS

Abstract

The research deals with socialisation aspects of religiosity and altruism, meaning how much specific events can influence religiosity and altruism. Main goal of the research is to determine whether there is a difference in religiosity and altruism during Christmas holidays and one month later. Additionally, mutual link of intrinsic religiosity and altruism is being determined, as well as their links with certain socio-demographic variables. Concept of intrinsic religiosity has been used for testing religiosity. The research has been implemented on the sample of 135 adolescents, which have been interviewed with the same instrument on two occasions, during Christmas holidays (6th and 7th January) and one month later. The survey has been implemented in January and February 2005. The questionnaire has been consisted of: questions related to socio-demographic data, intrinsic religiosity scale and altruism scale. The scales showed satisfactory reliability. Reliability of the intrinsic religiosity scale during its first application of the questionnaire is 0,82, and during its second application 0,84. Reliability of the altruism scale during first application is 0,83, and during second 0,85.

The results show that altruism with young people is significantly higher during Christmas holidays, then a month later (on the level of 0,01). There is no significant difference of intrinsic religiosity during and after Christmas holidays. In both interviews, females have significantly higher intrinsic religiosity (on the level of 0,01) as well as altruism (on the level of 0,05). Also, statistically significant positive correlation between intrinsic religiosity and altruism, during both researches, has been determined.

Keywords: *intrinsic religiosity, altruism, Christmas holidays*

